

Globaliseringen och den nordiska (svenska) arbetsmarkaden

Lars Calmfors

Universitetet i Oslo, 23/1-07

Innehåll

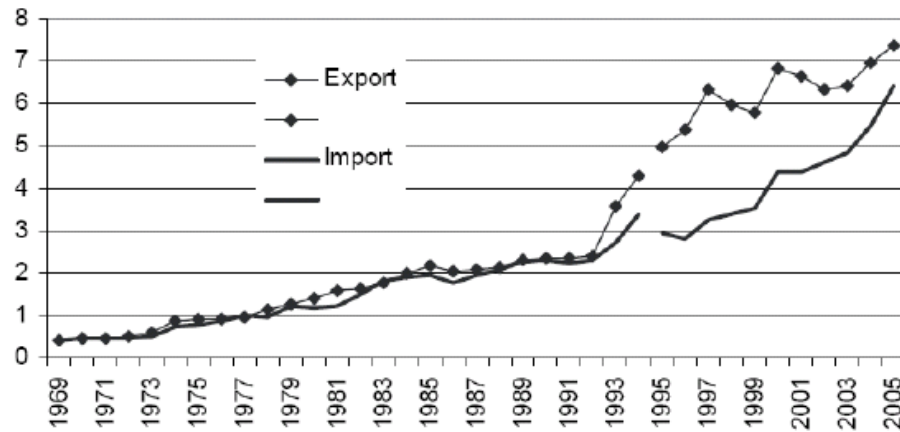
1. Mekanismer
2. Vad har hänt?
3. Möjliga arbetsmarknadseffekter
4. Möjlig ekonomisk politik

Olika aspekter på "globaliseringen"

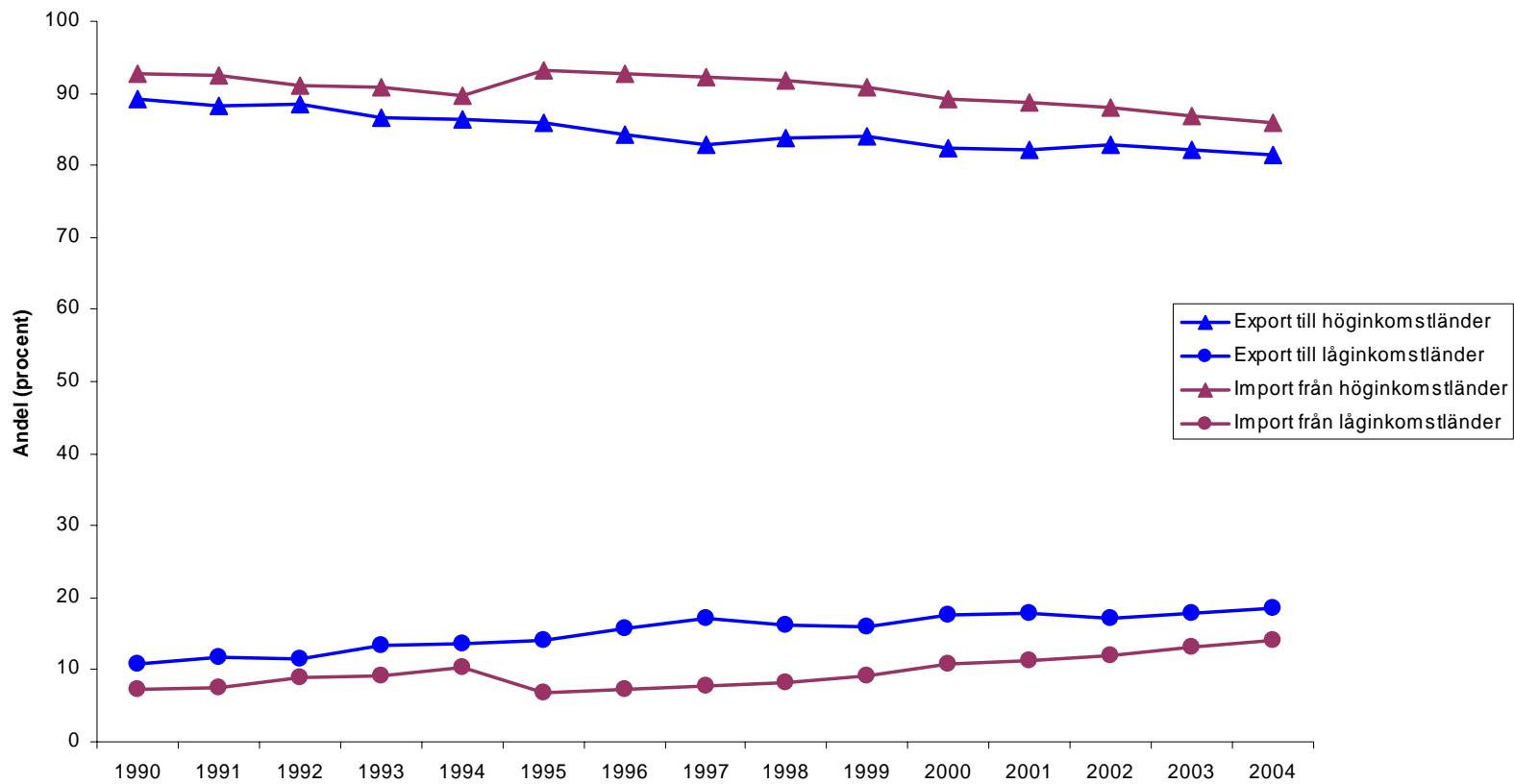
- "Traditionell" handel med **färdigvaror**
- Handel med **intermediära varor: insatsvaror, halvfabrikat och komponenter**
- Tidigare **non-tradables** blir **tradables**
- Internationell **kapitalrörlighet**
- Internationell **arbetskraftsmigration**

Svensk exports sammansättning

Figur 14 –Sveriges import och export som kommer från respektive går till lågkostnadsländer (OPEC), procent av BNP, 1969-2005.⁶

Källa: SCB samt egna beräkningar.

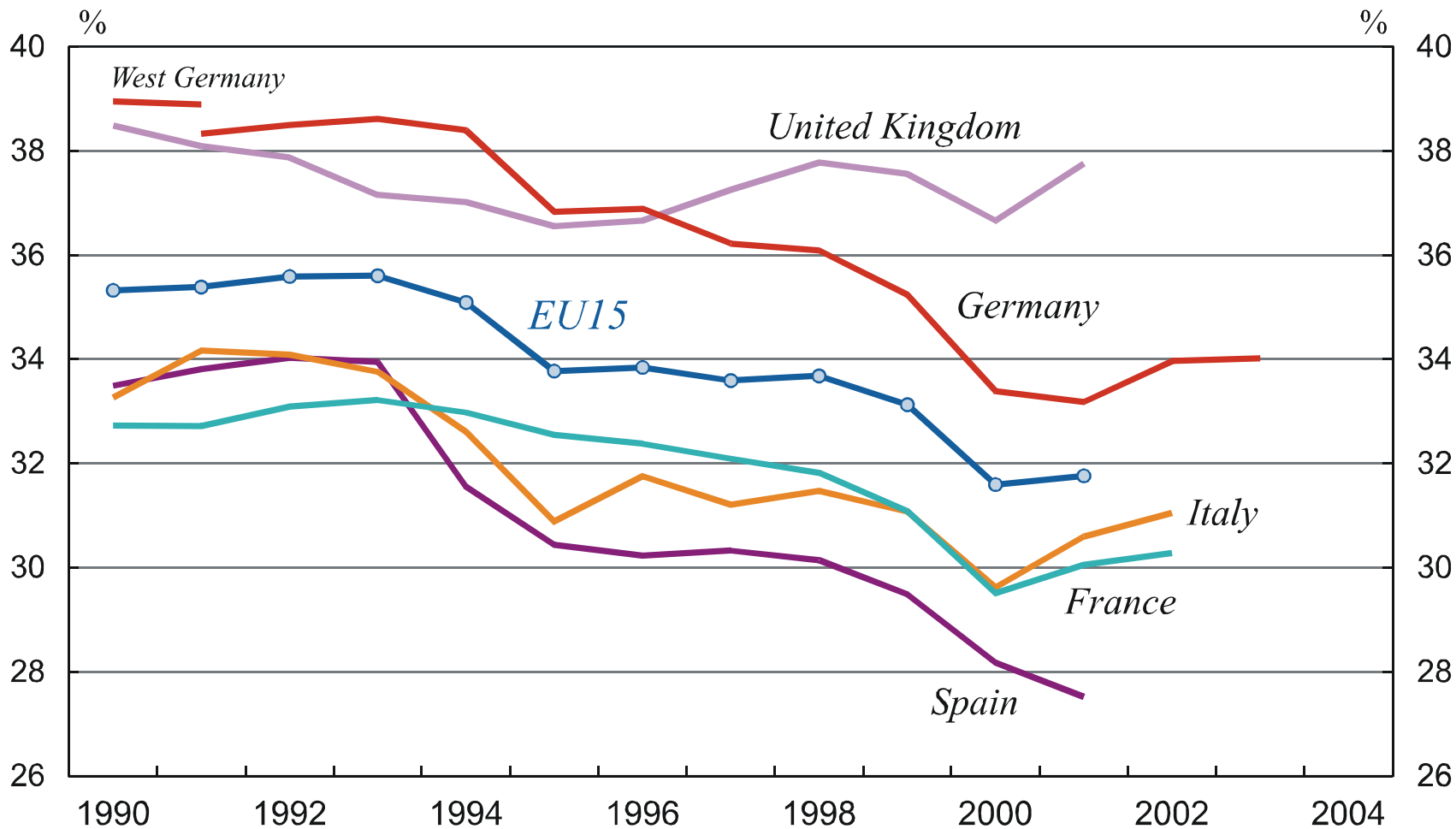

Källa: Karolina Ekholm: *Ordning och reda om outsourcing*, SNS Förlag, 2006

Internationell outsourcing

- Uppsplittning av "value-added chain": **outsourcing**
  - inköp av "intermediära produkter"
- **Teknikutvecklingen** har främjat detta
  - fallande fysiska transportkostnader
  - lägre kostnader för samordning:
telekommunikation och internet
- Teknikutvecklingen har särskilt gynnat **internationell outsourcing**
  - låga löner
  - stordriftsfördelar

SHARE OF VALUE ADDED IN THE MANUFACTURING SECTOR'S OWN PRODUCTION

Source: OECD, STAN database for Industrial Analysis, Vol. 2004 release 07; Germany: Federal Statistical Office, National Accounts: Special series 18, series S.21 and series 3.1; Ifo Institute calculations.

Table 2.1**International outsourcing**

– The share of foreign intermediate products in total intermediate products (in percent) –

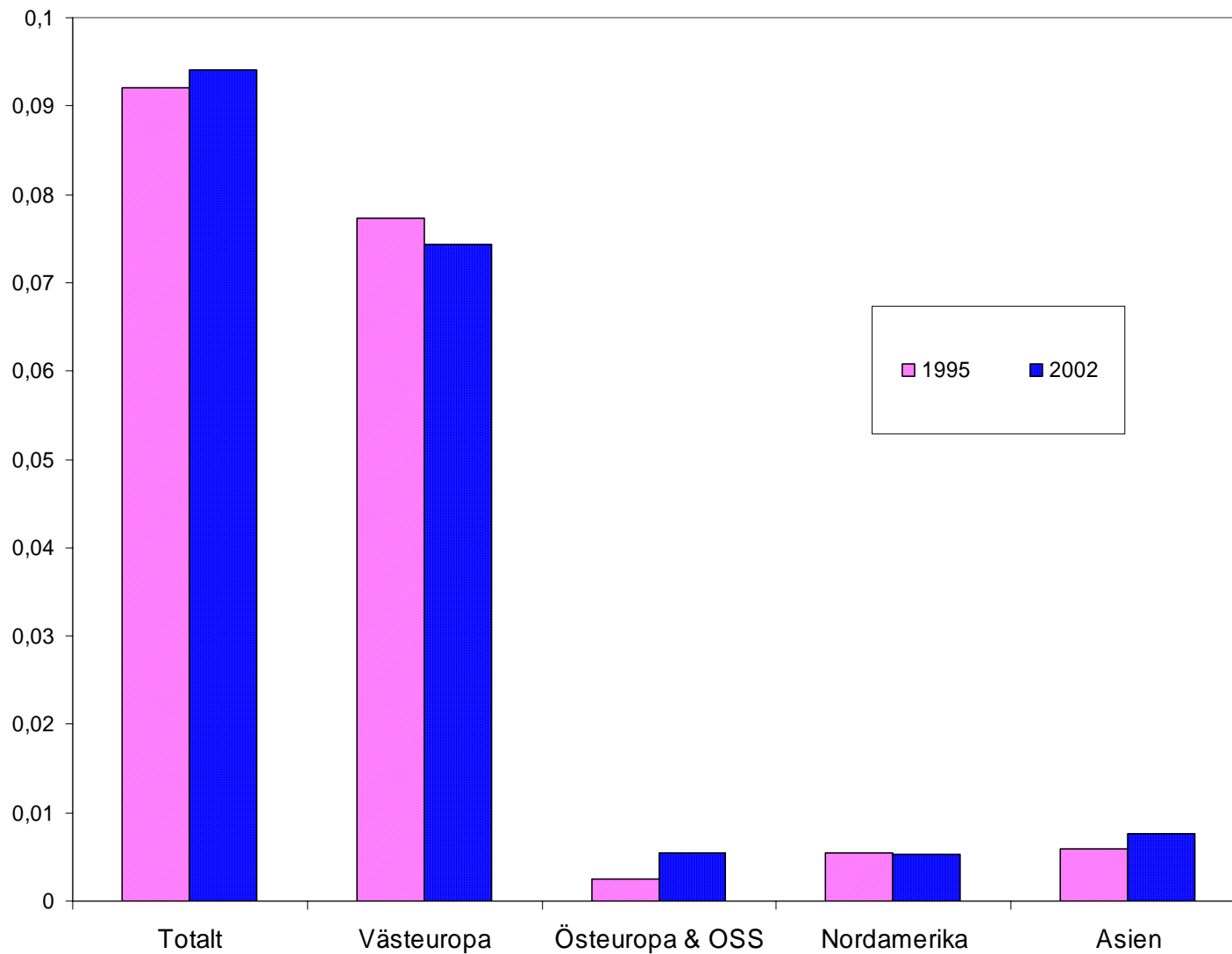
	Year	Share
Italy	1995	17
	2000	19
Denmark	1995	22
	2000	26
Finland	1995	20
	2000	24
Netherlands	1995	29
	2000	30
Austria	1995	25
	2000	29
Sweden	1995	23
	2000	28
Germany	1995	20
	2000	26

Note: The values reported above refer to the total economy.

Source: Eurostat and own calculations. The underlying data are stored in CIRCA, the Intranet of Eurostat, and can be purchased at the Eurostat data shop.

Figur 2: Snävt mått på offshoring uppdelat på ländergrupper

Källa: Karolina Ekholm: *Ordning och reda om outsourcing*, SNS Förlag, 2006

"Non-tradables" blir "tradables"

1. **Off-shoring** av jobb som med ny kommunikationsteknologi kan utföras utomlands
  - call centers
  - "software programming"
  - "accounting"
  - medicinsk diagnostik
2. **Off-shoring** av jobb som kräver persontransporter
  - t ex sjukvård
3. **"In-shoring"** av tjänsteproduktion som måste utföras på plats
  - fri tjänstehandel inom EU
  - utländska byggföretag med **utstationerad arbetskraft**

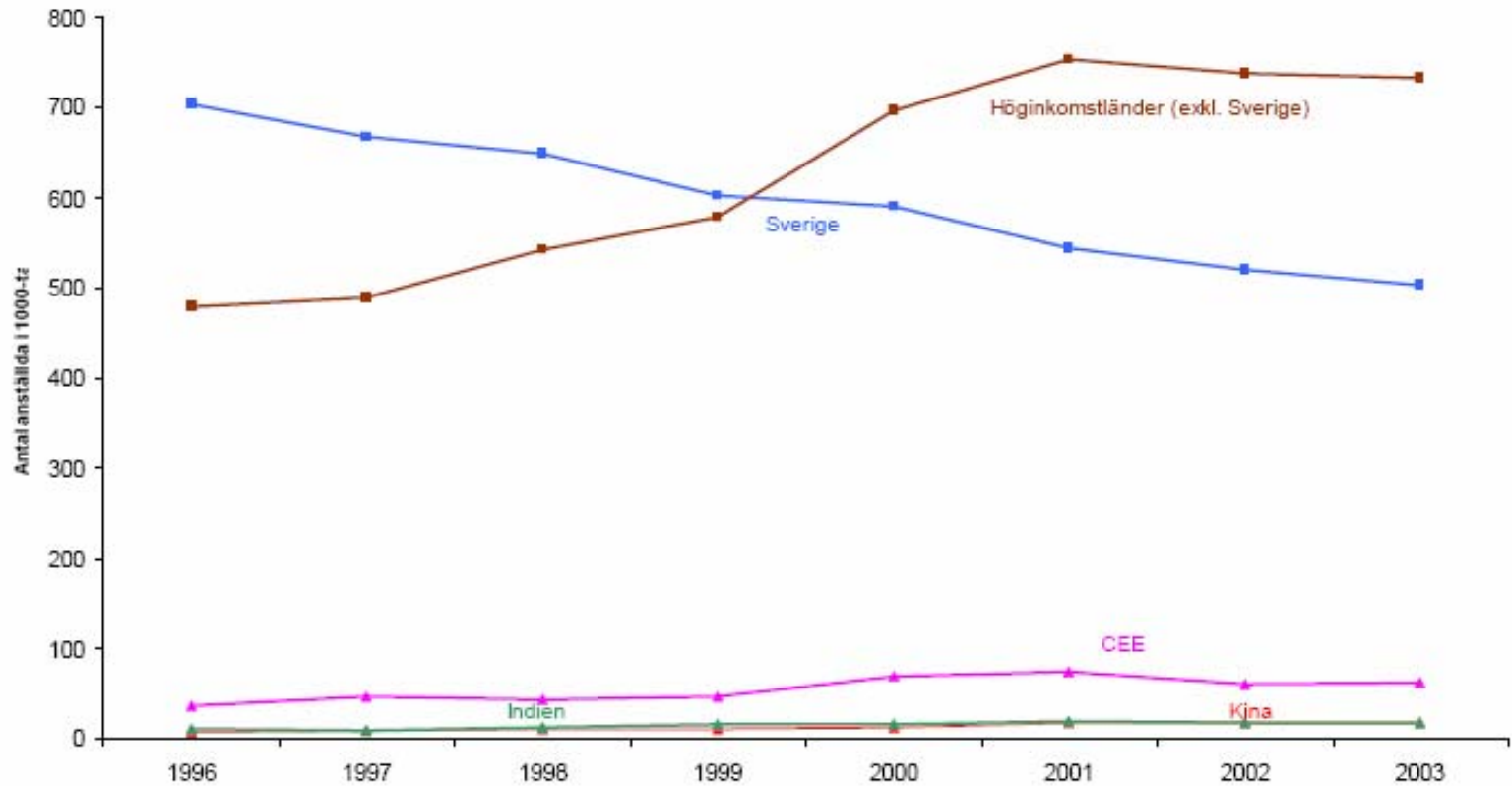
Tabell 2: svensk import av tjänster fördelat på olika ländergrupper (procent)

År	Högekostnadsländer	Kina	Indien	CEE
1998	84,7	0,5	0,2	3,1
1999	82,1	0,5	0,2	3,5
2000	82,4	0,2	0,1	2,3
2001	82,6	0,3	0,2	2,4
2002	82,8	0,3	0,3	2,1
2003	83,4	0,5	0,3	2,7
2004	83,4	0,8	0,4	2,8

Not: Högekostnadsländer definieras som Västeuropa, Nordamerika, Japan, Australien och Nya Zeeland.
 Källa: Riksbanken

Källa: Karolina Ekholm: *Ordning och reda om outsourcing*, SNS Förlag, 2006

Sysselsättning i svenska multinationella företag

Bruttoinvesteringar i procent av BNP i världen

	1975-79	1980-84	1985-89	1990-94	1995-99	2000-04
EU-15	7,0	5,9	5,9	6,4	5,7	5,4
Japan	3,1	3,0	4,1	4,9	4,2	3,2
USA	5,4	5,7	5,6	4,4	5,2	5,8
"Emerging Asia"	0,7	1,1	1,1	1,5	1,6	1,3
EU-8	-	-	-	0,2	0,3	0,3
Kina	0,7	0,5	0,6	0,6	1,0	1,6

Globaliseringens omfattning

- Pågående process
- Men uppenbar diskrepans mellan hur mycket som har hänt och debatten
- Vad kommer att hända i framtiden?
- Vilka blir arbetsmarknadseffekterna?

Vad säger traditionell handelsteori?

- Vi kommer att specialisera oss på **kapital- och kunskapsintensiv produktion**
- På **kort sikt** vinner anställda och aktieägare i dessa sektorer, medan anställda och aktieägare i arbetsintensiv produktion förlorar
- På **lång sikt** vinner aktieägare och högutbildade, medan lågutbildade förlorar
  - reallönen faller relativt kapitalavkastningen
  - lågutbildades relativlön faller
- Samhällsekonomin som helhet vinner
- Men inga automatiska kompensationsmekanismer för förlorarna

Friktioner på arbetsmarknaden

- Anpassningskostnader
  - de tycks vara större för dem som friställs pga handelskonkurrens än för andra
- Inflexibel lönebildning
  - real- och relativlönestelhet för lågutbildade kan leda till arbetslöshet
  - **överutslagning** av arbetsintensiv verksamhet och **överspecialisering**
  - handel behöver inte längre leda till samlad välfärdsvinst

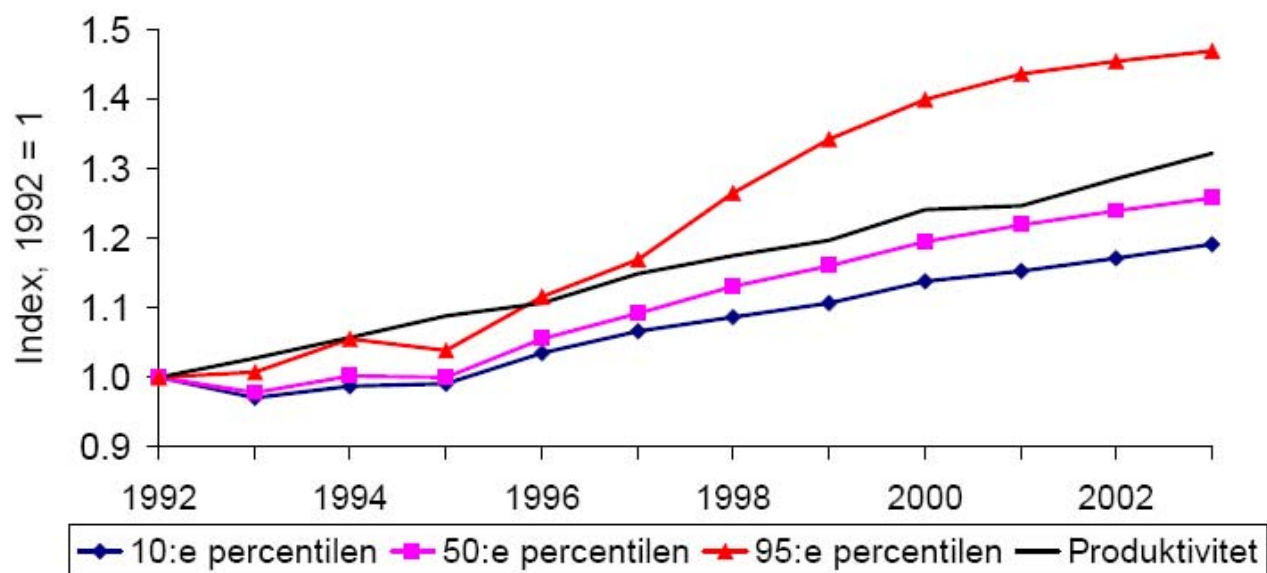
Alternativt resonemang

- Högre kapitalavkastning i de "nya" länderna driver upp kapitalavkastningen även hos oss
- Reallönerna måste anpassas
- På en inflexibel arbetsmarknad sker det bara om arbetslösheten ökar

Empirisk forskning

- Svårt påvisa att låglönekonkurrens varit viktig faktor bakom ökade löneskillnader
  - standardförklaring: **skill-biased technical change**
- Oklart vad som ligger bakom minskad löneandel i Europa
- Inget stöd för att offshoring viktig orsak till arbetslöshet
  - inte negativa sysselsättningseffekter av international outsourcing av tjänster i USA och Storbritannien
  - små effekter på relativ efterfrågan av lågutbildade i Sverige
- Inget samband mellan förändring av handelsberoende och sysselsättning

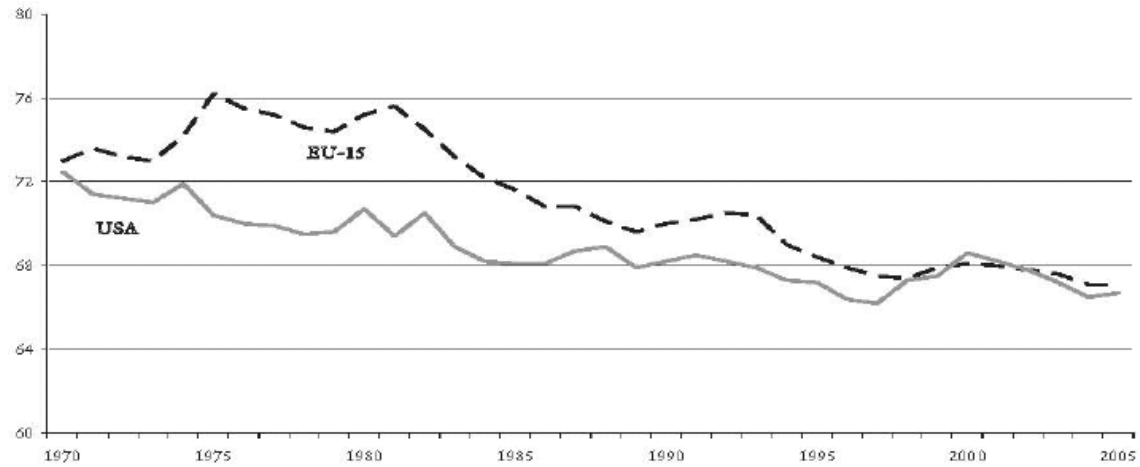
Produktivitet och reallönetillväxt i olika delar av lönefördelningen 1992-2003

Anm.: Produktivitet är definierad som real BNP per arbetad timme.

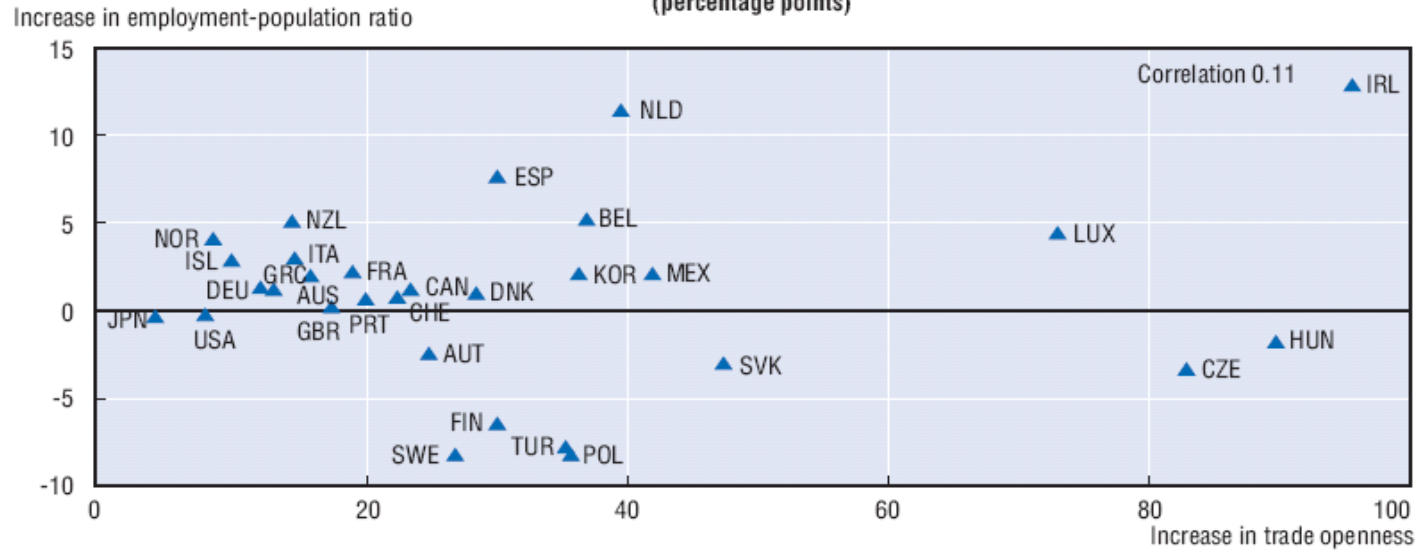
Källor: SCB, Konjunkturinstitutet och LINDA.

Lönesumman i procent av BNP

Källa: Statistical Annex of European Economy – Autumn 2005.

B. 1990-2002 increases in trade openness and employment-population ratio^{b, c}
(percentage points)

Note: The correlation coefficients shown in this chart are not statistically significant.

a) Trade openness defined as the sum of exports and imports as a percentage of GDP.

b) Data for the increase in trade openness for the Czech Republic and the Slovak Republic cover the period 1993-2002. For Hungary the period covered is 1991-2002.

c) Period used to calculate the increase in the employment-population ratio starts as follows: Austria 1994, the Czech Republic 1993, Hungary 1992, Iceland 1991, Mexico 1991, Poland 1992, the Slovak Republic 1994 and Switzerland 1991.

Source: OECD Economic Outlook and Labour Market Statistics databases.

Statlink: <http://dx.doi.org/10.1787/175364164563>

Varför hittar vi inte större arbetsmarknads-effekter av globaliseringen?

- Dåliga metoder?
  - fel relatera löner/sysselsättning till faktisk handel/outsourcing?
  - det är **hotet** om förlorade jobb som är det viktiga
- Vi är bara i början av globaliseringsprocessen?
- Oklart vilka som är hög- resp lågutbildade
  - kanske snarare än fråga om vilka **arbetsuppgifter** inom en sektor som kan "outsourcas" till låglöne-länderna än att hela sektorer utsätts för konkurrens
  - kan vara både uppgifter för hög- och lågutbildade
- Eller fokuserar den traditionella analysen på fel saker?

Ett positivt globaliseringsscenario

- Billigare insatsvaror är ekvivalent med produktivitetstegring som ger ökat löneutrymme för både hög- och lågutbildade
- Specialisering och konkurrenstryck leder till högre produktivitetstegring
  - empiriskt stöd för att både mer konkurrens i allmänhet och mer utrikeshandel i synnerhet leder till högre produktivitetstillväxt
  - Rapport från McKinsey (2006) om betydelsen av (internationell) konkurrens för svensk produktivitetstillväxt
  - 1/6 av amerikansk produktivitetstillväxt i industrin beror på *offshoring* enligt en studie

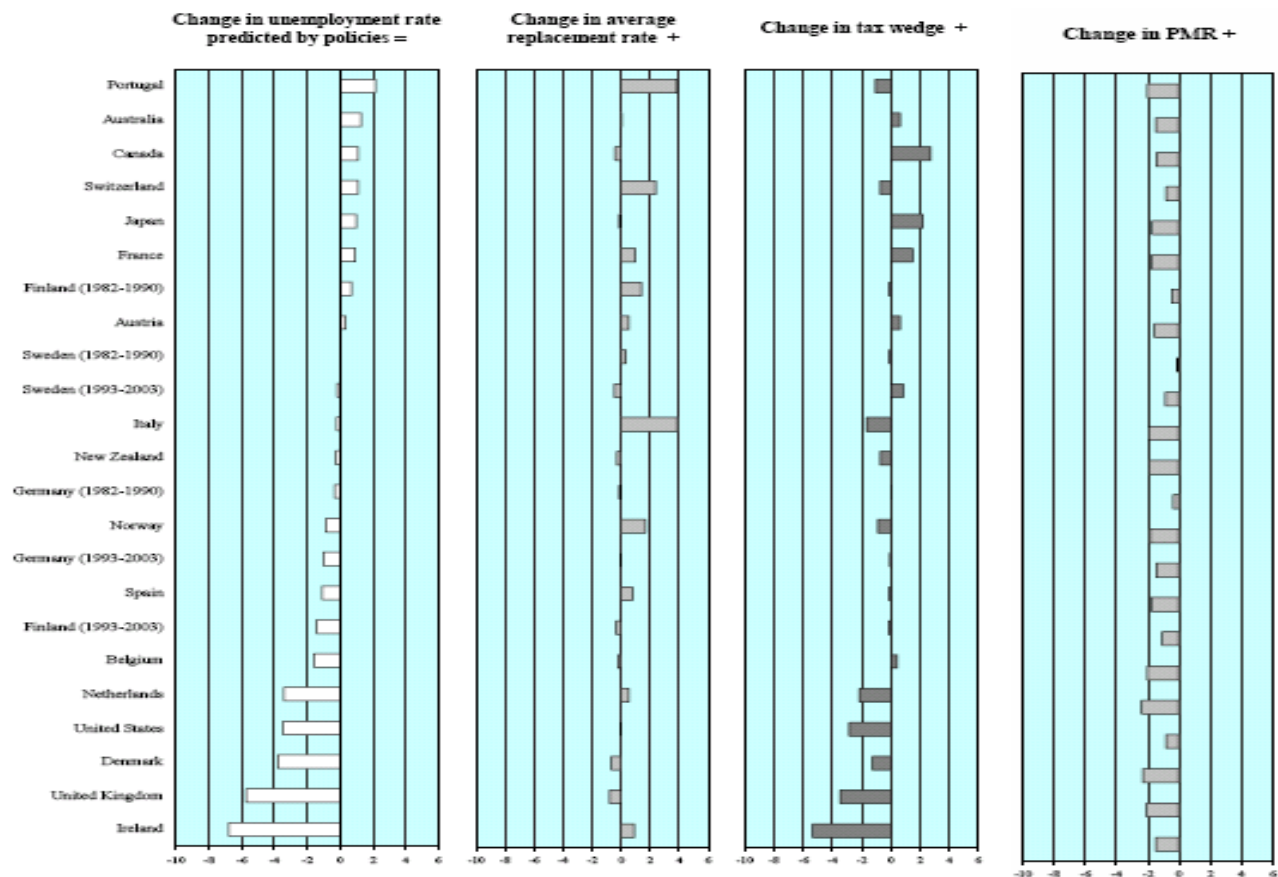
Sysselsättningseffekter

- Högre produktivitetstillväxt minskar risken för att reallöneökningar ska hota sysselsättningen
- Ökad konkurrens i sig ökar sysselsättningen
  - lägre "mark-ups"
  - mer återhållsam lönebildning
- Lägre importpriser på industrivaror gör att **reallönerna i förhållande till KPI** kan öka snabbare än **reallönerna i förhållande till de inhemska producentpriserna**
  - risken minskar för löneökningar som hotar sysselsättningen

Figure 1.2. Decomposing the impact of policies on the change in unemployment

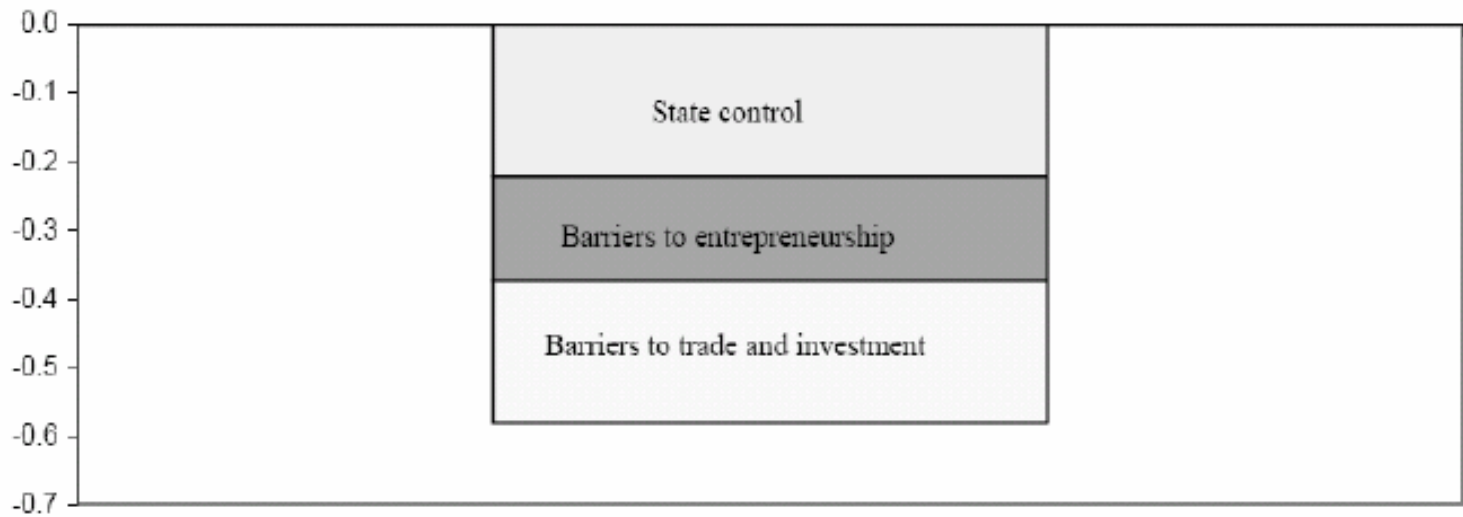
Unemployment effects of changes in policies over 1982-2003, on the baseline equation, in percentage points

Estimates on the basis of the unemployment rate equation in Table 1.2, column 1.
 Source : Authors' estimates on the basis of data sources described in Annex 2.

Panel B. Change in OECD-wide average PMR indicator

Change 1998-2003

Ekonomisk politik

- Starka argument för bra utbildning
  - utbildning genererar tillväxt men svagt samband mellan satsade resurser och resultat
- Starkt "case" för **omskolning** av dem som friställs i globaliseringsprocessen
  - behov av nya kunskaper
  - **kompensation** till "förlorarna"
  - men dåliga erfarenheter i Sverige av 1990-talets arbetsmarknadsutbildning
  - kanske bättre förutsättningar nu: mindre volymer och lättare identifiera utbildningsbehov

I problemscenario behövs ökad löneflexibilitet

1. Mer decentraliserade avtalsförhandlingar
  - olika företag har olika konkurrensförhållanden
  - **öppningsklausuler** i samordnade avtal
2. Mindre generös arbetslöshetsförsäkring
  - håller tillbaka lönenivån
  - annars kan **effektiv ersättningsgrad** (ersättning i förhållande till lön på **nytt** jobb bli alltför hög)
  - men risk för mindre acceptans för strukturomvandling
  - strider mot principen att kompensera "förlorare"

Åtgärder för ökad löneflexibilitet

3. Skatterabatter på arbetsinkomster för lågavlönade
  - mindre krav på hög lön före skatt
  - lägre **effektiv marginals katt** vid övergång från arbetslöshet till arbete
  - bättre metod **kompensera** "förlorare" än arbetslöshetsersättning
  - men dyrt
4. Sysselsättningsbonus när friställda får jobb igen
  - kan **kompensera** för lägre lön
  - men svårt tänka sig system bara för "förlorarna" i globaliseringsprocessen
  - vill vi ha generellt sådant system?

Kan globaliseringens arbetsmarknadseffekter leda till protektionism?

- Generellt små risker i de nordiska länderna
- Men motstånd mot fri tjänstehandel när utländska företag utför arbete på plats med tillfälligt utstationerad utländsk arbetskraft
- Exempel: byggsektorn i Sverige
  - svensk lagstiftning tillåter facket att genom blockad tvinga fram svenska kollektivavtal för utländska företag med tillfälligt utplacerad personal i Sverige
  - **Vaxholmsfallet** med lettiskt byggbolag
  - juridisk men också **ekonomisk** och **psykologisk** fråga
  - den lönekonkurrens som tillåts i varuhandel tillåts inte i tjänstehandel vid verksamhet på plats

Varför olika attityder till frihandel i varor och tjänster?

- Man skulle egentligen vilja reglera löner i utlandet också men det går inte?
- Utlandskonkurrens upplevs som mer hotande när den är direkt synlig?
- ”Exploatering” av utländsk arbetskraft?
- Motstånd mot att se ”standardskillnader” mellan arbetskraft i landet?
- Fri varuhandel har långsamt vuxit fram över hela linjen (där ökad konkurrens i det egna jobbet ”kompenserats” av billigare konsumtion)
  - men stark lobbying från bygganställda som skulle förlora
  - förändring i ett slag?
- Fråga om ”nationell suveränitet”?
- Negativa attityder till invandring?

Slutsatser

- Stor diskrepans mellan debatten och vad som hänt
- Man har hittills inte kunnat påvisa särskilt mycket negativa arbetsmarknadseffekter
- Men det är oklart varför
- Kanske finns inte de negativa effekterna
- Kanske befinner vi oss bara i början av en process
- Bra med handlingsberedskap
  - utbildnings- och arbetsmarknadspolitik
  - åtgärder för större löneflexibilitet
- Positiva attityder till globaliseringen i de nordiska länderna
  - men protektionistiska attityder har stark förankring när det gäller fri handel i tjänster med utstationerad personal på plats